

רשימות

בפרשת השבוע

במדבר

פרק ב' פסוק ב'

איש על דגלו

במדרש רבי תנחומא פרשת במדבר מובא [יב]. איש על דגלו זהו שאמר הכתוב [איוב לו ג'] "אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק", לא היה צריך לומר אלא איש על דגלו יחנו בני ישראל, ומה תלמוד לומר באותות, אלא בשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם אמר לבניו, ושכבתי עם אבותי, חזר על כל בניו וברך ופוקדן, אמר להם כשתטלו אותי ביראה ובכבוד טלו אותי, ולא יגע אדם אחר במטתי, ולא אחד מן המצריים, ולא אחד מבניכם, מפני שיש בכם שנשאו מבנות כנען, וכן הוא אומר ויעשו לו בניו כן כאשר צום וישאו אותו בניו ארצה כנען, ולא בני בניו, והיאך צום, אמר להם יהודה ויששכר וזבלון יטענו מטתי מן המזרח, ראובן ושמעון וגד יטענו מן הדרום, דן ואשר ונפתלי יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב, יוסף אל יטעון למה? שהוא מלך, ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה? שעתידין לשא את הארון ומי שטוען ארונו של חי העולמים, לא ישא ארונו של מת, ואם תעשו כן וטענתם את מיטתי כשם שצויתי אתכם, הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים, כיון שנפטר טענו אותו כשם שצוה שיטענו אותו, מנין שכן, כתיב ויעשו לו בניו כן כאשר צום, מה כתיב אחריו וישאו אותו בניו ארצה כנען. כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה למשה הרי השעה שיעשו דגלים כשם שבשרן אביהן שהן עתידין לעשות דגלים דגלים, מיד אמר הקב"ה למשה, משה עשה אותם דגלים לשמי, מיד עמד משה והתחיל מיצר אמר, עכשיו עתידה מחלוקת להנתן בין השבטים, אמר אומר לשבט יהודה לשרות במזרח הוא אומר לי אי אפשי לי אלא בדרום וכן אחרים כיוצא בו שבט ושבט, אמר ליה הקב"ה למשה, משה מה איכפת לך, הם אינן צריכים לך בדבר הזה, שמעצמן הן מכירין דירתן, למה שצוואת אביהן בידם היאך לשרות בדגלים, איני מחדש עליהם דבר, שכבר יש להם טכסין מן יעקב אביהן כשם שהקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן, מנין שכך כתיב איש על דגלו. עד כאן לשון המדרש.

יש ללמוד ממדרש זה כמה דברים:

ראשית, רואים מהבקשה של משה רבינו שחשש שהחלוקה לדגלים תעשה מחלוקת, וחשש, אפילו שכבר ניתנה תורה כמה חודשים יותר מוקדם, דבר שאמור היה למנוע מחלוקת, אך עדיין משה רבינו חשש, כי י"ל שהיו מוצאים דרך לעשות מחלוקת על פי התורה, והיו אומרים שהיא מחלוקת לשם שמים וכדומה, ורק אחרי שהקב"ה אמר לו שכך המנהג מקדמת דנא, שצוואת אביהן בידם, אז אין לחשוש יותר שיהיה מחלוקת.

עוד רואים ממדרש זה שאין החלוקה לדגלים ושבטים יוצר מחלוקת, אלא אדרבא י"ל שהם משלימים אחד את השני, שכל אחד בא ברוח אחרת ובזוית שונה, וכל אחד רואה את הדברים מצד שונה, ולבסוף כולם משלימים זה את זה, כי כל אחד טוב לו שיהיה במקום שלו, ואין לטעון שזה יוצר פירוד בעם, ומחלק את העם, ושעדיף שכל העם יהיו נוסח אחד ודברים אחדים, אלא עדיף שכל שבט ישכון במקומו, וכן שיבח בלעם את בני ישראל [במדבר כד, ב] "וירא את ישראל שוכן לשבטיו", ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין. עוד יש ללמוד מתחילת דברי המדרש מצוואתו של יעקב אבינו שבני בניו לא יגעו במיטתו, ולא עשה חילוק בין אם אמם כנענית או לא, והוא כדי שלא לגרום למחלוקת בין יוצאי חלציו.

פרק ג' פסוק כ"ט

משפחת בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה

רש"י: וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתן ואבירם, ומאיתם וחמישים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עמהם במחלוקתם.

מכאן לומדים את צד השלילי שאם יש שכנים רעים, אז אוי לרשע אוי לשכנו, ולאידך גיסא לקמן [בפסוק ל"ח] רואים את הצד החיובי, שדגל מחנה יהודה היו שכניו של משה רבינו שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שטוב לצדיק וטוב לשכנו. [נקט כאן את הלשון "טוב", כי אין טוב אלא תורה, ומצד שני אמר אוי ולא אמר את הלשון רע לשכנו שהוא הפוך מטוב, כיון ההשפעה הרעה מהשכנים הרעים הוא דבר שלא רואים עד שפתאום נהיה "אוי", כי לא תמיד רואים שהם רעים והכל נראה לכאורה בסדר, ועד ששמים לב לכך, המצב נהיה גרוע בבחינת "אוי", ולכן צריך תמיד לבוק היטב מי הם השכנים].

ענין זה טעון בירור, שלכאורה מצד אחד הוא פשוט שיש השפעה של שכנים טובים לטובה, ושכנים רעים לרעה, ובכל זאת רואים אנו בכל הדורות שהיו אנשים שהלכו למקומות שאין בהם תורה, ועשו והצליחו וגם עשו פרי שבניהם המשיכו את המסורת, וגם הלכו למקומות מרוחקים להרביץ בהם תורה, והשאלה היא איך לא חששו להשפעה רעה כשהלכו לשם, ולמה באמת לא הושפעו לרעה? ומצינו עוד מקומות בחז"ל המדברים לגבי השפעת הסביבה, לדוגמא בפרקי אבות [ו', ט']. מובא שרבי יוסי בן קסמא הלך בדרך, ופגש באדם מעיר אחרת שבקש ממנו לעבור ולגור במקום, תמורת הרבה כסף, דחה אותו רבי יוסי באמרו איני דר אלא במקום תורה [לשון המשנה מובא לקמן בפרק כ"ב פסוק י"ח], אפילו שהם רצו להיות מושפעים מנוכחתו של התנא שהוא ישפיע עליהם לטובה, ולכאורה הוא רצה שרבי יוסי יעבור למקום, כדי שיהפוך את מקומם למקום תורה, ואם כן מדוע דחה את בקשתו? ויכול להיות שרבי יוסי רצה שהאנשים שם יבואו אחריו למקומו שהוא מקום תורה גדול יותר, שאינו דומה מועטין העושים את התורה, למרובין עושין את התורה, שהרי הוא הגיע מעיר שכולה חכמים וסופרים [כמובא במשנה], או י"ל שהעדיף רבי יוסי שהוא ומשפחתו יהיו מושפעים ממקום תורה, שהרי ההלכה היא שחייך קודמין, ובודאי בחיי תורה, והנראה יותר לומר הוא שרבי יוסי חשש ללכת למקום, כיון שהציעו לו כל כך הרבה כסף "אלף אלפי דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות", כדי לעבור למקומו, דבר זה אומר דרשני, וכנראה יש שם בעיה רוחנית גדולה, שבגללה מציעים לו את ההצעה הכל כך נדיבה. כן מצינו בתורה הקדושה שגם לתקופה קצרה ישנה בעיה להיות בחברתם של אנשים בעלי דעות מנוגדות לתורה, שכן כלב בן יפונה חשש שיושפע מעצת מרגלים, הגם שהיה בחברתם לזמן קצר, ולכן הלך להתפלל בקברי אבות בחברון. ויש לומר שכשיש חשש רציני שאדם יושפע לרעה, אז ודאי שיש להרחיק מהמקום ההוא או מהאנשים האלו, אבל אם אין חשש גדול והוא עדיין קשור בכל מיני דרכים לצינורות השפע החיובי, ונראה שהוא ומשפחתו יכולים לעמוד בנסיון ולבנות מסביבם חומה רוחנית, ואז בעזרת ה' זכות המצוה של קירוב רחוקים והרבצת תורה, ותפילות רבות, דברים אלו יגנו עליו ועל משפחתו מפני השפעות לא טובות. אך לכתחילה ודאי שצריך לחפש לגור במקום תורה ושיהיה במקום ההוא תלמידי חכמים, דבר זה מצינו בהרחבה בדברי הנצי"ב מוולוז'ין בספרו העמק דבר על התורה [דברים פ"ג ט"ז] וז"ל "ונראה דבשביל שראה משה רבינו דבעבר הירדן כח התורה מעט, כמו שכתבנו לעיל בשם אבות דר"נ [סוף פרק כ"ו] על כן השתדל להשתיל בקרבם גדולי תורה שיאירו מחשכי ארץ באור כח שלהם, וכתב "מני מכיר ירדו מחוקקים", היינו גדולי תורה ראשי ישיבות... והשתדל משה שיתרצו המה לשבת בעבר הירדן, ומשום זה הרבה להם נחלה עד שנתרצו... ומזה ילמדו לדורות להשתדל לדור במקום תורה דוקא כי בזה תלוי חיי ישראל וכדאיתא בכתובות [קיא]. כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לחוצה לארץ ופירש רש"י לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד. עכ"ל.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובותו haseforim@gmail.com